

کانون کارکنان بورس و اوراق بهادار

دوره آمادگی آزمون گواهینامه های حرفه ای بازار سرمایه

قوانین و مقررات معامله‌گری ابزار مشتقه

تدوین: محمد صدراپی

فرزاد میدانی

مهرماه ۱۳۹۰

فهرست:

۱. دستورالعمل اجرایی معاملات قراردادهای آتی در شرکت بورس کالای ایران ۲
۲. دستورالعمل معاملات قرارداد آتی سهام در بورس اوراق بهادار تهران ۱۳
۳. مصوبه ابزار مالی قراردادهای آتی و مقررات مربوط به معاملات قراردادی ۲۴
۴. ضوابط اجرایی بازار جبرانی ۲۵

کانون کارگزاری بورس واوراق بهادار

۱) دستورالعمل اجرایی معاملات قراردادهای آتی در شرکت بورس کالای ایران (سهامی عام)

فصل اول- تعاریف و کلیات

ماده ۱- تعاریف

کلیه اصطلاحات و واژه هایی که در ماده یک قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب آذرماه ۱۳۸۴ مجلس شورای اسلامی تعریف شده اند، به همان مفاهیم در این دستورالعمل نیز کاربرد دارند. واژه های دیگر دارای معانی ذیل می باشند.

۱. آخرین روز معاملات: آخرین روزی که امکان معامله یک "قرارداد آتی" در "بورس" وجود دارد.
۲. اتاق پایاپای: واحدی است که وظیفه تسویه و پایاپای "قرارداد آتی" را برعهده دارد.
۳. خطریه افزایش وجه تضمین: خطری است که به منظور افزایش وجه تضمین مشتریان تا سطح "وجه تضمین اولیه" داده می شود.
۴. ارزش قرارداد: ارزش دارایی تعهد شده در "قرارداد آتی" در زمان اخذ موقعیت تعهدی است.
۵. اطلاعیه معاملاتی قرارداد آتی: گزارشی است که برای اطلاع سرمایه گذاران از وضعیت "دارائی پایه" و مشخصات "قرارداد آتی" هر نماد معاملاتی در قالب فرمهایی که به تصویب هیئت مدیره "بورس" می رسد، برای عموم منتشر می شود.
۶. اعلامیه تحویل: اعلامیه ای است که توسط اتاق پایاپای جهت اطلاع خریداران از وضعیت تحویل کالا به آنها ارائه می گردد.
۷. بازار جبرانی: بازاری است که پس از پایان معاملات روزانه تشکیل می گردد. در این بازار محدودیت های قیمتی و مقداری معاملات تغییر می یابد و معاملات آن تأثیری در محاسبه "قیمت تسویه روزانه" ندارد.
۸. بستن موقعیت: تبدیل تعهد از طریق اتخاذ یک "موقعیت تعهدی" جدید معکوس در مقابل "موقعیت تعهدی باز" مشتری
۹. بورس: شرکت بورس کالای ایران (سهامی عام) می باشد.
۱۰. به روز رسانی حسابها: فرآیندی است که پس از پایان "جلسه معاملات" توسط "اتاق پایاپای" و به ترتیبی که در این دستورالعمل ذکر گردیده است، با هدف کنترل وجوه تضمین مشتریان انجام می شود.
۱۱. بیانیه ریسک: فرمی است که قبل از فعالیت در بازار معاملات آتی باید به امضا مشتری رسیده باشد و حاکی از اقرار شخص مذکور نسبت به آگاهی کامل وی از ریسک موجود در این معاملات می باشد.
۱۲. پیش پرداخت تحویل: وجهی است که خریداران باید به عنوان پیش پرداخت جهت تحویل کالا نزد "اتاق پایاپای" تودیع نمایند.
۱۳. تحویل: تسلیم دارایی پایه "قرارداد آتی" سررسید شده توسط فروشنده به خریدار.

۱۴. تسویه نقدی: توافق طرفین تعهد مبنی بر سقوط تعهدات ایشان است که بر مبنای آن تسویه نهایی بر حسب آخرین قیمت تسویه روزانه صورت پذیرفته و مانده وجوه مسترد می گردد.
۱۵. دوره عادی معاملات: دوره زمانی است که در آن معاملات بر مبنای "حراج پیوسته" انجام می شود.
۱۶. جلسه معاملات: دوره زمانی انجام معاملات یک "قرارداد آتی" است که شامل "دوره گشایش"، "جلسه عادی معاملات" و "دوره پایانی معاملات" می شود.
۱۷. حداقل وجه تضمین: حداقلی از سطح "وجه تضمین اولیه" است که برای هر موقعیت تعهدی باز باید موجود باشد. حداقل مذکور در مشخصات هر "قرارداد آتی" تعیین می شود.
۱۸. حراج پیوسته: حراجی است که پس از "دوره گشایش" آغاز و تا پایان جلسه معاملات ادامه می یابد.
۱۹. حراج تک قیمتی: حراجی است که پس از "دوره پیش گشایش" جهت کشف یک نرخ برای اجرای سفارشات ثبت شده و شروع حراج پیوسته انجام می شود.
۲۰. حساب عملیاتی مشتری: حساب بانکی مشتری است که جهت تسویه وجوه توسط "اتاق پایاپای" مورد استفاده قرار می گیرد.
۲۱. خریدار: شخصی است که تعهد به خرید دارایی پایه در سر رسید می نماید و مطابق عرف بازار خریدار نامیده می شود.
۲۲. دارائی پایه: دارائی موضوع "قرارداد آتی پذیرش شده" است.
۲۳. دوره پایانی معاملات: دوره ای است که بازار با آن پایان می یابد و طی آن ورود سفارش جدید و یا ابطال سفارشات امکان پذیر نمی باشد و صرفاً سفارشات که با تغییر قیمت، شرایط برابری قیمت خرید و فروش را احراز می کنند، در این دوره اجرا می شوند.
۲۴. دوره پیش گشایش: دوره ای است که در آن امکان ثبت، تغییر و حذف سفارش وجود دارد و لیکن سفارشات اجرا نمی شود.
۲۵. دوره تسویه روزانه: مدت زمانی است که طی آن عملیات مربوط به تسویه "قرارداد آتی" صورت می گیرد.
۲۶. دوره گشایش: این دوره شامل دوره "پیش گشایش" و "حراج تک قیمتی" است.
۲۷. دوره معاملات: فاصله زمانی اولین لغایت آخرین روز معاملات هر "قرارداد آتی" که در مشخصات آن قرارداد تعریف می شود.
۲۸. رسید انبار: سندی است که توسط انبارهای مورد تأیید "بورس" صادر شده و مالکیت شخص را بر مقدار مشخصی از یک کالا گواهی می کند.
۲۹. روز کاری: روزهای مجاز معاملات که توسط هیئت مدیره "بورس" جهت انجام معاملات آتی تعیین می شود.
۳۰. سفارش: دستور مشتری جهت اتخاذ "موقعیت تعهدی" خرید یا فروش
۳۱. فروشنده: شخصی است که تعهد به فروش "دارایی پایه" در سر رسید می نماید و مطابق عرف بازار فروشنده نامیده می شود.
۳۲. قرارداد آتی: قراردادی است که فروشنده براساس آن متعهد می شود در سر رسید معین، مقدار معینی از کالا را مشخص را به قیمتی که الان تعیین می کنند بفروشد و در مقابل طرف دیگر قرارداد متعهد می شود آن کالا را

با آن مشخصات خریداری کند و برای جلوگیری از امتناع طرفین از انجام قرارداد ،

طرفین به صورت شرط ضمن عقد متعهد می شوند مبلغی را به عنوان وجه تضمین نزد اتاق پایاپای بگذارند و متعهد می شوند متناسب با تغییرات قیمت آتی، وجه تضمین را تعدیل کنند و اتاق پایاپای از طرف آنان وکالت دارد متناسب با تغییرات، بخشی از وجه تضمین هر یک از طرفین را به عنوان اباحه تصرف در اختیار دیگری قرار دهد و او حق استفاده از آن را خواهد داشت تا در سررسید با هم تسویه کنند .

۳۳. قرارداد آتی پذیرش شده: اوراق بهادار مبتنی بر کالایی است که توسط هیئت پذیرش "بورس" به منظور معاملات آتی در "بورس" پذیرش شده است.

۳۴. قیمت تسویه روزانه: قیمتی است که روزانه جهت به روز رسانی حسابها توسط "بورس" محاسبه و اعلام می گردد.

۳۵. کمیته آتی: کمیته ای است که توسط هیأت مدیره "بورس" جهت انجام وظایف مصرح در این دستورالعمل تشکیل می گردد. اعضای این کمیته باید بر اساس مقررات و با رعایت بی طرفی و انصاف عمل کنند. ضوابط اجرایی فعالیت کمیته توسط هیئت مدیره "بورس" تعیین می شود و مدیرعامل "بورس" مسئولیت نظارت بر حسن انجام وظایف این کمیته را بر عهده دارد.

۳۶. گواهی آمادگی تحویل: سندی است که توسط خریدار و فروشنده "قرارداد آتی" و به منظور آگاهی اتاق پایاپای از آمادگی وی جهت تحویل کالا در قالب فرمهای بورس ارائه می گردد.

۳۷. ماه قرارداد: ماهی است که در آن "قرارداد آتی" سررسید می شود.

۳۸. مشتری: شخصی که به عنوان خریدار یا فروشنده در بازار فعالیت می کند.

۳۹. موقعیت تعهدی: تعهد موضوع یک "قرارداد آتی" در بازار معاملات آتی است.

۴۰. موقعیت تعهدی باز: "موقعیت تعهدی" که در بازار معاملات آتی تسویه نهائی نشده است.

۴۱. موقعیت تعهدی خرید: "موقعیت تعهدی" است که مشتری با اتخاذ آن ، متعهد به خرید دارائی پایه ذکر شده در "قرارداد آتی" می گردد.

۴۲. موقعیت تعهدی فروش: موقعیت تعهدی است که مشتری با اتخاذ آن ، متعهد به فروش دارائی پایه ذکر شده در "قرارداد آتی" می گردد.

۴۳. وجه تضمین: وجهی است که در قالب شرط ضمن عقد از مشتریان دریافت می شود.

۴۴. وجه تضمین اضافی: وجه تضمینی است که در صورت عدم کفایت "وجه تضمین اولیه" جهت پوشش ریسک نوسانات قیمت، از کلیه مشتریان دارای "موقعیت تعهدی باز" اخذ می گردد. این وجه با اعلام اتاق پایاپای و طی مهلت اعلام شده از سوی این اتاق باید توسط مشتریان پرداخت گردد. میزان این وجه توسط "بورس" تعیین می شود.

۴۵. وجه تضمین اولیه: وجه تضمینی است که جهت تضمین ایفای تعهدات مشتریان برای ایجاد یک "موقعیت تعهدی" اخذ می شود. میزان این وجه در مشخصات هر "قرارداد آتی" تعیین می شود.

۴۶. وجه تضمین جبرانی: وجه تضمینی است که مشتریان بعد از دریافت "اخطاریه افزایش وجه تضمین"، باید نزد "اتاق پایاپای" تودیع نمایند.

فصل دوم - مشخصات "قرارداد آتی"

ماده ۲- "دارایی پایه" از بین محصولات پذیرفته شده در "بورس" یا کالاهای دارای بازار نقدی قوی به تشخیص هیئت پذیرش، انتخاب می گردد.

ماده ۳- "قرارداد آتی" قابل معامله در بورس بر اساس "قرارداد آتی پذیرش شده" تعیین می شود. مشخصات "قرارداد آتی" به پیشنهاد بورس به تصویب هیئت پذیرش خواهد رسید.

ماده ۴- مشخصات "قرارداد آتی" باید شامل موارد ذیل باشد:

۱- "دارایی پایه"	۱۱- "وجه تضمین اولیه"
۲- "قرارداد آتی پذیرش شده"	۱۲- "حداقل وجه تضمین"
۳- اندازه قرارداد آتی	۱۳- حداکثر هر سفارش
۴- استاندارد تحویل	۱۴- واحد قیمت
۵- ماه قرارداد آتی	۱۵- کارمزد معاملات
۶- حد نوسان قیمت روزانه	۱۶- نماد معاملاتی
۷- "دوره معاملات" شامل:	۱۷- ساعات معامله
- اولین روز معاملاتی	۱۸- مهلت ارائه گواهی آمادگی تحویل
- آخرین روز معاملاتی	۱۹- پیش پرداخت تحویل
۸- تاریخ تحویل	۲۰- سقف مجاز موقعیت های معاملاتی باز
۹- محل تحویل	۲۱- جریمه ها
۱۰- حداقل تغییر قیمت سفارش	

ماده ۵- "بورس" موظف است "اطلاعیه معاملاتی قرارداد آتی" را حداقل ۳ روز کاری قبل از آغاز معاملات هر نماد معاملاتی، از طریق سایت رسمی خود به اطلاع عموم برساند.

فصل سوم - ثبت سفارش مشتریان

ماده ۶- آن دسته از شرکت های کارگزاری یا کارگزار/ معامله گران، مجاز به انجام معامله آتی خواهند بود که مجوز انجام معاملات آتی را از "سازمان" اخذ نموده و بدین منظور در "بورس" پذیرش شده باشند. فعالیت در این بازار به منزله پذیرش مفاد این دستورالعمل می باشد.

ماده ۷- آن دسته از نمایندگان شرکت های کارگزاری امکان دسترسی به سامانه معاملات برای انجام معاملات آتی را خواهند داشت که صلاحیت های لازم را از نظر "سازمان" و "بورس" احراز نموده باشند.

ماده ۸- کد مشتری باید قبل از معاملات به درخواست مشتری، توسط کارگزار اخذ شده باشد. جهت اخذ کد مشتری کارگزار باید مدارک زیر را از مشتری دریافت نماید.

۱- برای اشخاص حقیقی کپی شناسنامه و کارت ملی که توسط کارگزار برابر اصل شده باشد و برای اشخاص حقوقی مدارک تأسیس و دارندگان امضای مجاز و کپی شناسنامه صاحبان امضای مجاز که توسط کارگزار برابر اصل شده باشد.

۲- فرم تکمیل شده درخواست کد مشتری

۳- فرم "بیانیه ریسک" به امضای مشتری

تبصره ۱: فرم درخواست کد و "بیانیه ریسک" توسط "بورس" تهیه و ابلاغ می‌گردد.

تبصره ۲: فعالیت مشتریان دارای کد معاملاتی منوط به تکمیل فرم "بیانیه ریسک" می‌باشد.

ماده ۹- فعالیت مشتری در بازار معاملات آتی منوط به افتتاح حساب بانکی توسط مشتری جهت معاملات آتی خواهد بود. بانک یا بانک‌های مورد نظر و نحوه افتتاح حساب توسط "بورس" اعلام خواهد شد.

ماده ۱۰- کارگزاران می‌توانند سفارش مشتریان را به صورت کتبی، تلفنی، از طریق اینترنت و یا سایر روش‌های تعیین شده توسط "بورس" دریافت نمایند، لیکن موظفند کلیه سفارش‌های مذکور را در فرم‌های ثبت سفارش که توسط "بورس" ابلاغ می‌گردد، ثبت نمایند.

ماده ۱۱- کارگزاران مکلفند فرم‌های ثبت سفارش را برای هر مشتری به ترتیب شماره سریال بایگانی و حسب درخواست به "بورس" و یا "سازمان" ارائه نمایند.

ماده ۱۲- جهت رعایت نوبت مشتریان ثبت زمان دقیق و تاریخ، هنگام تکمیل فرم سفارش الزامی است. این قاعده در مورد سفارش‌های الکترونیکی یا تلفنی نیز لازم الاجرا است. کارگزاران مکلفند بر اساس اولویت زمانی دریافت سفارش مشتری، نسبت به اجرای سفارش اقدام نمایند.

ماده ۱۳- کارگزار مکلف است قبل از ثبت سفارش هر مشتری، واریز وجه تضمین اولیه "به حساب عملیاتی مشتری" را احراز نماید. در غیر اینصورت مسئولیت پرداخت وجه تضمین اولیه با کارگزار خواهد بود.

ماده ۱۴- انواع سفارشات قابل ارائه توسط مشتری به شرح ذیل می‌باشد:

الف) سفارش به قیمت معین: سفارشی است که باید در قیمت تعیین شده یا بهتر معامله شود.

ب) سفارش به قیمت بازار: سفارشی است که باید با قیمت بازار معامله شود.

ج) سفارش جلوگیری از زیان: سفارشی است که در صورت رسیدن قیمت بازار به یک قیمت مشخص، اجرا می‌شود.

تبصره: سایر انواع سفارشات به پیشنهاد "بورس" به تصویب "سازمان" می‌رسد.

ماده ۱۵- سفارشات به لحاظ اعتبار به انواع زیر دسته‌بندی می‌شود.

الف) اعتبار روزانه [۱]: اعتبار تا پایان روز معاملاتی ثبت سفارش

ب) اعتبار جلسه معامله [۲]: اعتبار تا پایان جلسه معاملاتی ثبت سفارش

ج) اعتبار همه یا هیچ [۳]: اجرای سفارش به شرط انجام تمام آن و در غیر این صورت حذف سفارش

د) اعتبار تا زمان ابطال [۴]: اعتبار تا زمان حذف سفارش

ه) اعتبار تا زمان تعیین شده [۵]: اعتبار تا زمان تعیین شده در سفارش

ماده ۱۶- سقف اعتباری معاملات هر مشتری و هر کارگزار توسط هیئت مدیره "بورس" تعیین می‌گردد.

فصل چهارم - نحوه انجام معاملات

ماده ۱۷- ساعات و روزهای انجام معامله در "بورس" و مدت هریک از مراحل "جلسه معاملات" توسط هیئت مدیره "بورس" تعیین و اعلام می شود.

تبصره ۱: تغییرات ساعات و روزهای معامله حداقل ۳ روز کاری قبل از اعمال، باید به اطلاع عموم برسد.
تبصره ۲: در صورت تغییر اضطراری ساعت شروع، خاتمه یا طول مدت جلسه رسمی معاملاتی در اثر اشکالات فنی، بورس باید تغییرات را قبل از اعمال، از طریق سایت رسمی خود اعلام و مستندات مربوط به دلایل بروز شرایط اضطراری را در سوابق خود نگهداری نماید و حسب درخواست، مستندات را به سازمان ارائه نماید.

ماده ۱۸- اجرای سفارشات براساس اولویت قیمت و در صورت تساوی قیمت ها براساس اولویت زمانی ورود سفارش به سامانه معاملاتی خواهد بود.

تبصره: هیات مدیره "بورس" می تواند علاوه بر اولویت های مذکور در این ماده، اولویت های دیگری را حسب مورد جهت تصویب به "سازمان" پیشنهاد نماید. این تغییرات حداقل ۳ روز کاری قبل از اعمال، باید به اطلاع عموم برسد.

ماده ۱۹- معاملات "قرارداد آتی" با یک "حراج تک قیمتی" آغاز و با "حراج پیوسته" ادامه می یابد.

ماده ۲۰- "بورس" حداکثر یک ساعت پس از پایان "جلسه معاملات روزانه"، قیمت تسویه را براساس مقررات این دستورالعمل محاسبه و به عموم اعلام می نماید.

ماده ۲۱- دامنه نوسان قیمت روزانه هر "قرارداد آتی" و سقف حجم هر سفارش در زمان پذیرش "قرارداد آتی" مشخص می شود.

تبصره: تغییر دامنه نوسان قیمت و سقف حجم هر سفارش در طول دوره معاملاتی "قرارداد آتی" با پیشنهاد "بورس" و پس از تصویب هیئت پذیرش امکان پذیر می باشد. این تغییرات حداقل ۳ روز کاری قبل از اعمال، باید به اطلاع عموم برسد.

ماده ۲۲- در صورت وجود اطلاعات یا وقوع شرایط اضطراری که تاثیر با اهمیتی بر قیمت "قرارداد آتی" و یا تصمیم سرمایه گذاران دارد "کمیته آتی" می تواند معاملات را حداکثر به مدت یک جلسه معاملاتی متوقف نموده و موضوع را جهت رفع موارد توقف پیگیری نماید.

تبصره: توقف معاملات بیش از یک جلسه معاملاتی تا ۳ روز کاری با دستور مدیرعامل "بورس" و بیش از آن با موافقت "سازمان" امکان پذیر می باشد.

ماده ۲۳- در صورت وقوع موارد موضوع ماده ۲۲ این دستورالعمل، "کمیته آتی" معاملات مبتنی یا متاثر از این موارد را تشخیص داده و به مدیرعامل "بورس" ارائه می کند. مدیرعامل "بورس" عدم وقوع این گونه معاملات را اعلام می نماید.

ماده ۲۴- در صورتی که کارگزار خریدار یا فروشنده نسبت به معاملات انجام شده معترض باشند باید اعتراض خود را با ذکر دلایل برای رسیدگی تا ۲ ساعت قبل از شروع جلسه معاملاتی روز بعد به "بورس" اعلام نماید. تصمیم "بورس" در این خصوص لازم الاجراست.

ماده ۲۵- "بورس" گزارش آماری معاملات بازار را طبق ضوابط "سازمان" منتشر می کند.

ماده ۲۶- "موقعیت های تعهدی باز" هر کارگزار یا مشتری نباید از سقف مجاز تعیین شده برای نامبرده بیشتر باشد. **تبصره:** سقف مجاز "موقعیت های تعهدی باز" هر مشتری یا کارگزار طبق ضوابط "بورس" تعیین می شود.

ماده ۲۷- در صورتیکه ظن استفاده از اطلاعات نهانی یا دستکاری قیمت در معاملات وجود

داشته باشد و یا تغییرات غیرعادی قیمت مشاهده گردد، " سازمان " می تواند دستور توقف نامد معاملات " قرارداد آتی " را صادر نمایند. در این حالت " بورس " باید بلافاصله اقدام به توقف نماد معاملاتی مربوطه نموده و تا رفع دلایل توقف نماد، موضوع را پیگیری نماید. بازگشایی مجدد نماد با موافقت " سازمان " امکان پذیر خواهد بود.

فصل پنجم - تسویه

ماده ۲۸- هر مشتری باید جهت انجام معاملات آتی، حسابی تحت عنوان " حساب عملیاتی مشتری " نزد بانکی که بدین منظور توسط اتاق پایاپای معرفی می شود، افتتاح نماید. در زمان افتتاح حساب، مشتری اذن تصرف در حساب مذکور را جهت انجام عملیات " به روز رسانی حسابها "، مطابق مقررات این دستورالعمل به اتاق پایاپای خواهد داد.

تبصره: نقل و انتقالات وجوه جهت تسویه حساب مشتریان توسط " اتاق پایاپای " انجام می گیرد.

ماده ۲۹- " اتاق پایاپای " متناسب با تعداد " موقعیت تعهدی باز " هر مشتری و میزان " وجه تضمین اولیه " هر " قرارداد آتی "، اقدام به مسدود نمودن حساب نامبرده می نماید.

ماده ۳۰- " دوره تسویه روزانه " بعد از پایان معاملات آغاز می گردد و تا یک ساعت قبل از پایان جلسه معاملات روز بعد ادامه خواهد یافت.

ماده ۳۱- اتاق پایاپای بر اساس " قیمت تسویه روزانه "، عملیات " به روز رسانی حسابها " را به شرح زیر انجام می دهد:

۱- در مورد " موقعیت های تعهدی باز "، تفاوت ارزش دارایی تعهد شده در " قرارداد آتی " را بر حسب تفاوت " قیمت تسویه روزانه " روز معاملاتی جاری با روز معاملاتی قبل محاسبه و به حساب مشتریان منظور می نماید.

۲- در صورتی که پس از انجام عملیات بند فوق " وجه تضمین اولیه " مشتری از سطح " حداقل وجه تضمین " کمتر شود، اتاق پایاپای "خطاریه افزایش وجه تضمین " را برای کارگزار مربوطه ارسال می نماید.

ماده ۳۲- کارگزاران موظفند بلافاصله پس از دریافت "خطاریه افزایش وجه تضمین " مراتب را به اطلاع مشتری مربوطه برسانند تا وی نسبت به پرداخت " وجه تضمین جبرانی " خود ظرف مهلت زمانی مقرر اقدام نماید. تبصره ۱: " وجه تضمین جبرانی " حداکثر تا یک ساعت قبل از پایان جلسه معاملاتی روز کاری بعد باید پرداخت شود. تبصره ۲: ایجاد " موقعیت تعهدی باز " جدید برای مشتریانی که "خطاریه افزایش وجه تضمین " دریافت کرده اند، پس از پرداخت " وجه تضمین جبرانی " مقدور می باشد.

ماده ۳۳- در صورتیکه " مشتری " تا پایان مهلت مقرر نسبت به واریز " وجه تضمین جبرانی " و اصلاح موجودی حساب خود تا سطح " وجه تضمین اولیه " اقدام ننماید، کارگزار مربوطه حسب دستور اتاق پایاپای اقدام به بستن تمام یا بخشی از " موقعیت های تعهدی باز " مشتری جهت تامین " وجه تضمین جبرانی " مورد نیاز می نماید.

ماده ۳۴- در صورتیکه کارگزار نتواند از محل بستن موقعیت معاملاتی مشتری در ساعات

معاملات عادی، اقدام به تامین "وجه تضمین جبرانی" نماید، در "بازار جبرانی" نسبت به اجرای آن اقدام خواهد نمود.

تبصره ۱: ضوابط اجرایی "بازار جبرانی" به تصویب هیئت مدیره "بورس" خواهد رسید.

تبصره ۲: در صورتیکه بستن موقعیت های تعهدی مشتری در "بازار جبرانی" پوشش دهنده تعهدات وی نباشد، این تعهدات از محل موجودی کارگزار مربوطه و یا تضمین های وی نزد "اتاق پایاپای" تامین می شود.

ماده ۳۵- در صورتیکه مشتری اقدام به "بستن موقعیت" خود نماید تفاوت "ارزش قرارداد" معکوس با ارزش دارایی تعهد شده در "قرارداد آتی" بر حسب آخرین "قیمت تسویه روزانه" به حساب مشتری منظور می شود.

ماده ۳۶- در پایان هر روز معاملاتی، "قیمت تسویه روزانه" براساس رویه های ذیل محاسبه می گردد:
الف- "قیمت تسویه روزانه"، میانگین وزنی قیمت معاملات انجام شده طی ۳۰ دقیقه پایانی آخرین "جلسه معاملات" آن روز معاملاتی است.

ب- در صورتیکه حجم معاملات در دوره زمانی بند الف کمتر از ۲۰ درصد کل معاملات همان روز باشد، "قیمت تسویه روزانه"، میانگین وزنی قیمت معاملات انجام شده طی یک ساعت پایانی آخرین "جلسه معاملات" آن روز معاملاتی است.

ج- در صورتیکه حجم معاملات در دوره زمانی بند ب کمتر از ۲۰ درصد کل معاملات همان روز باشد، "قیمت تسویه روزانه" میانگین وزنی قیمت کل معاملات روزانه "قرارداد آتی" می باشد.

د- در صورتیکه در یک روز معاملاتی، "قرارداد آتی" معامله انجام نشود، میانگین قیمت بهترین سفارش خرید و فروش ثبت شده در سامانه معاملاتی که در محدوده مجاز نوسان قیمت روزانه قرار داشته باشد، در لحظه اتمام آخرین "جلسه معاملات" آن روز، محاسبه و به عنوان "قیمت تسویه روزانه" در نظر گرفته خواهد شد.

ه- در صورتی که تعیین "قیمت تسویه روزانه" به هیچیک از روش های فوق ممکن نباشد، "قیمت تسویه روزانه" توسط "کمیته آتی" و بصورت تئوریک محاسبه می گردد. روش محاسبه تئوریک "قیمت تسویه روزانه" به پیشنهاد "کمیته آتی" به تصویب هیئت مدیره "بورس" خواهد رسید.

ماده ۳۷- اتاق پایاپای پس از اعلام "قیمت تسویه روزانه"، باید تا پایان ساعات کاری همان روز گزارش تسویه را برای کارگزاران ارسال نماید. این گزارش شامل حداقل اطلاعات مربوط به هر کارگزار به تفکیک مشتریان وی به شرح ذیل می باشد:

۱- تعداد "موقعیت های تعهدی باز" موجود

۲- تعداد "موقعیت های تعهدی" بسته شده طی روز

۳- تعداد "موقعیت های تعهدی" باز شده طی روز

۴- میزان وجه تضمین موجود

۵- میزان "وجه تضمین اولیه" مورد نیاز

۶- "وجه تضمین جبرانی"

۷- کارمزدها

ماده ۳۸- کارگزاران باید پس از دریافت گزارش تسویه، آن را بررسی و در صورت هر گونه

مغایرت موضوع را تا ۳۰ دقیقه قبل از شروع بازار روز کاری بعد کتباً به "بورس" گزارش کنند. عدم ارائه گزارش طی مهلت مقرر به "بورس" به منزله تأیید گزارش تسویه و اسقاط حق اعتراض به آن از سوی کارگزاران می‌باشد.

فصل ششم - تحویل کالا و تسویه نهایی

ماده ۳۹ - "قرارداد آتی" پس از آخرین روز معاملاتی، وارد دوره تحویل می‌شود و طرفین "قرارداد آتی" باید نسبت به طی فرایند تحویل اقدام نمایند.

تبصره: چنانچه دارنده موقعیت تعهدی باز خرید یا فروش تصمیم به تحویل کالا بگیرد، طرف مقابل موظف به تحویل طبق ضوابط این دستورالعمل خواهد بود.

ماده ۴۰ - دوره تحویل از روز کاری بعد از آخرین روز معاملاتی شروع و تا پایان "ماه قرارداد" ادامه می‌یابد.

ماده ۴۱ - دارندگان "موقعیت تعهدی فروش" باز، باید طی "مهلت اعلام آمادگی تحویل" توسط کارگزار مربوطه "گواهی آمادگی تحویل" را تحویل اتاق پایاپای دهند.

تبصره: چنانچه مدارک فوق در مهلت مذکور به "بورس" ارائه نگردد، "قرارداد آتی" بر اساس "قیمت تسویه روزانه" روز پایان "مهلت ارائه گواهی آمادگی تحویل"، "تسویه نقدی" شده و دارنده موقعیت تعهدی فروشی که طبق این تبصره "تسویه نقدی" شده است، مشمول جریمه های مقرر در مشخصات "قرارداد آتی" می‌شود.

ماده ۴۲ - دارندگان "موقعیت تعهدی خرید" باز، باید طی "مهلت ارائه گواهی آمادگی تحویل" توسط کارگزار مربوطه "گواهی آمادگی تحویل" را تحویل اتاق پایاپای دهند.

تبصره ۱: در صورتی که هیئت پذیرش در مشخصات قرارداد آتی "پیش پرداخت تحویل" تعیین نموده باشد، دارندگان "موقعیت تعهدی خرید" باز مکلفند پیش پرداخت تعیین شده را به حساب اتاق پایاپای واریز نموده و فیش واریز وجه را به همراه "گواهی آمادگی تحویل" به اتاق پایاپای ارائه نمایند.

تبصره ۲: چنانچه مدارک فوق در مهلت مذکور به "بورس" ارائه نگردد، "قرارداد آتی" بر اساس "قیمت تسویه روزانه" روز پایان "مهلت ارائه گواهی آمادگی تحویل"، "تسویه نقدی" شده و دارنده موقعیت تعهدی خریدی که طبق این تبصره "تسویه نقدی" شده است، مشمول جریمه های مقرر در مشخصات "قرارداد آتی" می‌شود.

ماده ۴۳ - پس از پایان "مهلت ارائه گواهی آمادگی تحویل"، اتاق پایاپای بر اساس اولویت زمانی خریدارانی را که می‌توانند کالا را تحویل گیرند و فروشندگانی را که می‌توانند کالا را تحویل دهند، مشخص نموده و به کارگزاران مربوطه اعلام می‌نماید.

تبصره: قرارداد آتی آندسته از خریداران و فروشندگانی که علی‌رغم اعلام آمادگی تحویل، به دلیل عدم اعلام آمادگی تحویل از سوی طرف مقابل امکان تحویل ندارد، بر اساس "قیمت تسویه روزانه" روز پایان "مهلت ارائه گواهی آمادگی تحویل"، "تسویه نقدی" می‌شود.

ماده ۴۴ - خریداران و فروشندگانی که در روزهای معاملاتی پس از "مهلت اعلام آمادگی تحویل" اقدام به باز نمودن "موقعیت تعهدی" می‌نمایند باید "گواهی آمادگی تحویل" را نیز همزمان ارائه نمایند. به هر ترتیب باز

نمودن موقعیت تعهدی جدید طی دوره مذکور به منزله اعلام آمادگی تحویل کالای موضوع قرارداد از سوی مشتری نیز می باشد.

ماده ۴۵- دارندگان "موقعیت تعهدی خرید" در پایان آخرین روز معاملاتی، حداکثر تا ساعت ۱۲ روز کاری بعد از آخرین روز معاملاتی باید کل وجه دارایی تعهد شده "قرارداد آتی" بر حسب "قیمت تسویه روزانه" آخرین روز معاملاتی را به حساب "اتاق پایاپای" واریز و فیش واریزی را توسط کارگزار مربوطه به "اتاق پایاپای" ارائه نمایند.

تبصره: چنانچه وجه فوق در مهلت مقرر پرداخت نگردد، "قرارداد آتی" بر حسب "قیمت تسویه روزانه" آخرین روز معاملاتی "تسویه نقدی" شده و دارنده موقعیت تعهدی خریدی که طبق این تبصره "تسویه نقدی" شده است، مشمول جریمه های مقرر در مشخصات "قرارداد آتی" می شود.

ماده ۴۶- دارندگان "موقعیت تعهدی فروش" در پایان آخرین روز معاملاتی، حداکثر تا ساعت ۱۲ روز کاری بعد از آخرین روز معاملاتی باید "رسید انبار" یا اصل کالای مورد تعهد را حسب تعیین و اعلام بورس، توسط کارگزار مربوطه به "اتاق پایاپای" ارائه نمایند.

تبصره: چنانچه تعهدات موضوع این ماده طی مهلت مقرر انجام نشود، "قرارداد آتی" بر حسب "قیمت تسویه روزانه" آخرین روز معاملاتی "تسویه نقدی" شده و دارنده موقعیت تعهدی فروشی که طبق این تبصره "تسویه نقدی" شده است، مشمول جریمه های مقرر در "قرارداد آتی" می شود.

ماده ۴۷- اتاق پایاپای حداکثر تا پایان روز کاری پس از "آخرین روز معاملاتی" قرارداد، بر اساس اولویت زمانی، خریدارانی را که می توانند کالا را تحویل گیرند و فروشندگانی را که می توانند کالا را تحویل دهند، مشخص نموده و ضمن واریز وجه معامله به حساب کارگزار فروشنده، "اعلامیه تحویل" را "به کارگزار خریدار ارائه می نماید. کارگزاران مربوطه باید "اعلامیه تحویل" را بلافاصله پس از دریافت از اتاق پایاپای به مشتریان ارائه نمایند. این اعلامیه باید شامل موارد ذیل باشد.

- ۱- مقدار و مشخصات کالای تحویلی
  - ۲- نام فروشنده کالا
  - ۳- زمان بندی و نحوه تحویل
  - ۴- آدرس انبارهای محل تحویل کالا و مقدار کالا در هر انبار
  - ۵- نام و آدرس نماینده فروشنده که خریدار برای تحویل گرفتن باید با آن در تماس باشد
  - ۶- گزارش معاملات خریدار بر روی "قرارداد آتی" شامل زمان خرید یا فروش و تعداد قراردادهای آتی خریداری شده یا فروخته شده طی دوره
  - ۷- مشخصات "رسید انبار"
  - ۸- هزینه های خدمات و کارمزد تحویل کالا
  - ۹- سایر اطلاعات مورد نیاز به تشخیص "بورس"
- تبصره ۱:** قرارداد آتی آندسته از خریدارانی که به دلیل عدم ارائه "رسید انبار" از سوی فروشنده یا فروشندگانی که به دلیل عدم واریز وجه از سوی خریدار، امکان تحویل ندارد، بر اساس "قیمت تسویه روزانه" آخرین روز معاملاتی، "تسویه نقدی" می شود.

تبصره ۲: چنانچه خریدار در موعد مقرر نسبت به دریافت کالا از انبار معرفی شده از طرف

فروشنده اقدام ننماید، کلیه هزینه‌ها و خسارات مترتبه بعد از آن تاریخ به عهده خریدار می‌باشد.

ماده ۴۸ - چنانچه خریدار پس از دریافت کالا هرگونه اختلافی در مورد مشخصات کالای دریافتی با مشخصات "قرارداد آتی" مشاهده نماید، باید مراتب را حداکثر تا پانزده روز کاری بعد از پایان دوره تحویل کتباً به "بورس" و هیئت داوری اعلام کند. عدم اعلام مراتب طی مهلت مقرر به منزله تأیید ایفای تعهدات فروشنده و اسقاط حق اعتراض به آن از سوی خریدار می‌باشد.

سایر موارد

ماده ۴۹ - جریمه های مقرر در قراردادها از محل موجودی "حساب عملیاتی مشتری" و در صورت عدم تکافو از محل سپرده‌ها و تضامین کارگزار مربوطه نزد اتاق پایاپای کسر و به حساب طرف مقابل منظور خواهد شد.

ماده ۵۰ - چنانچه مواعد تعیین شده در این دستورالعمل مصادف با روز تعطیل باشد، آن روز به حساب نمی‌آید و روز پس از تعطیل موعد محسوب می‌شود.

ماده ۵۱ - مدیران و کارکنان شرکت‌های کارگزاری، "بورس" و "سازمان"، همسر و فرزندان تحت تکفل ایشان حق خرید و فروش "قرارداد آتی" را ندارند.

ماده ۵۲ - در صورت نقض هر یک از مفاد این دستورالعمل توسط اشخاص ذی‌ربط، "بورس" موظف است براساس مقررات مربوطه به تخلفات آنها رسیدگی یا حسب مورد مراتب را به مرجع ذی‌صلاح گزارش نماید.

۲) دستورالعمل معاملات قرارداد آتی سهام در بورس اوراق بهادار تهران (مصوب ۱۳۸۹/۴/۱۲ هیأت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار)

فصل اول: تعاریف و کلیات

- ماده (۱)** همه اصطلاحات و واژگانی که در ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران تعریف شده اند، به همان معانی در این دستورالعمل کاربرد دارند. واژگان دیگر، دارای معانی زیر هستند:
- (۱) **آخرین روز معاملاتی:** آخرین روزی است که امکان معامله یک قرارداد آتی در بازار آتی وجود دارد؛
  - (۲) **اتاق پایاپای:** واحدی در شرکت سپرده گذاری است که بر اساس این دستورالعمل، وظیفه تسویه و پایاپای قراردادهای آتی را بر عهده دارد؛
  - (۳) **اخطار به افزایش وجه تضمین:** اخطاریه ای است که به منظور افزایش وجه تضمین کارگزار تا سطح وجه تضمین اولیه از طرف اتاق پایاپای به کارگزار ارسال می شود؛
  - (۴) **ارزش بازار قرارداد آتی:** ارزش سهام تعهد شده در قرارداد آتی بر اساس آخرین قیمت تسویه روزانه است که به صورت حاصل ضرب اندازه قرارداد آتی در آخرین قیمت تسویه روزانه محاسبه می شود.
  - (۵) **ارزش معامله:** ارزش سهام تعهد شده در قرارداد آتی بر اساس قیمت قرارداد آتی است که به صورت حاصل ضرب اندازه قرارداد آتی در قیمت قرارداد آتی محاسبه می شود.
  - (۶) **اطلاعیه معاملاتی قرارداد آتی:** اطلاعیه ای است که قبل از شروع معاملات یک قرارداد آتی به منظور آگاهی سرمایه گذاران از اطلاعات مرتبط با هر نماد معاملاتی در قالب فرم هایی که به تصویب هیأت مدیره بورس می رسد، توسط بورس منتشر می شود؛
  - (۷) **اقدام شرکتی:** تغییرات سرمایه و تقسیم سود توسط ناشر است؛
  - (۸) **اندازه قرارداد آتی:** تعداد سهامی است که در هر قرارداد آتی، خرید یا فروش آن تعهد می شود؛
  - (۹) **اولین روز معاملاتی:** اولین روزی است که امکان معامله یک قرارداد آتی در بازار آتی وجود دارد؛
  - (۱۰) **بازار آتی:** بازار معاملات آتی در بورس اوراق بهادار تهران است؛
  - (۱۱) **بازار جبرانی:** بازاری است که پس از پایان جلسه معاملات به منظور بستن آن دسته از موقعیت های تعهدی باز مشتریان که تعهدات وجه تضمین آن ها ایفا نشده است، بر اساس ضوابط این دستورالعمل تشکیل می شود؛
  - (۱۲) **بازار نقدی:** در این دستورالعمل، بازار معاملات سهام در بورس اوراق بهادار تهران است؛
  - (۱۳) **بانک عامل:** بانکی است که عملیات بانکی مربوط به امور تسویه و پایاپای قراردادهای آتی را انجام می دهد و توسط شرکت سپرده گذاری تعیین می شود؛
  - (۱۴) **بستن موقعیت:** ساقط شدن تعهد با اتخاذ یک موقعیت تعهدی جدید معکوس در مقابل موقعیت تعهدی باز است؛
  - (۱۵) **بورس:** شرکت بورس اوراق بهادار تهران است؛
  - (۱۶) **به روزرسانی حسابها:** فرآیندی است که پس از پایان جلسه معاملات توسط اتاق پایاپای و به ترتیبی که در این دستورالعمل ذکر شده است، با هدف به روزرسانی وجوه تضمین کارگزاران انجام می شود؛
  - (۱۷) **بیانیه ریسک:** فرمی است که پیش از آغاز معاملات در بازار آتی به امضای مشتری می رسد و حاکی از آگاهی کامل مشتری از ریسک معاملات آتی است؛

- ۱۸) تسویه فیزیکی: تسویه نهایی قرارداد آتی از طریق انتقال سهم پایه و پرداخت ارزش بازار قرارداد آتی است؛
- ۱۹) تسویه نقدی: تسویه نهایی قرارداد آتی به طور نقدی بر اساس آخرین قیمت تسویه روزانه که منجر به سقوط تعهدات طرفین می شود؛
- ۲۰) تعدیل قرارداد آتی: تعدیل آخرین قیمت تسویه روزانه و یا اندازه قرارداد آتی پس از اقدام شرکتی ناشر به ترتیبی که در این دستورالعمل ذکر شده است؛
- ۲۱) جلسه معاملات: دوره زمانی انجام معاملات طی یک روز کاری است که توسط هیأت مدیره بورس تعیین می شود؛
- ۲۲) حداقل تغییر قیمت: کسری از قیمت قرارداد آتی است که تغییرات قیمت سفارش باید مضرب صحیحی از آن باشد و مقدار آن حداقل یک ریال است؛
- ۲۳) حداقل وجه تضمین: نسبتی از وجه تضمین اولیه است که کاهش موجودی حساب عملیاتی کارگزار به کمتر از این نسبت، منجر به صدور اخطاریه افزایش وجه تضمین می شود؛
- ۲۴) حساب عملیاتی کارگزار: حساب بانکی کارگزار است که بر اساس مشخصات اعلامی شرکت سپرده گذاری، به منظور پایاپای و تسویه وجوه معاملات قرارداد آتی افتتاح می شود؛
- ۲۵) خریدار: شخصی است که با اتخاذ موقعیت تعهدی خرید، متعهد به خرید سهم پایه در سررسید قرارداد آتی می شود و بر اساس عرف بازار، خریدار نامیده می شود؛
- ۲۶) خسارت: مبلغ مقطوعی است که بابت عدم ایفای تعهدات تسویه فیزیکی متناسب با موقعیت های تعهدی مشتریان اخذ می شود؛
- ۲۷) دامنه نوسان قیمت روزانه: دامنه نوسان قیمت قرارداد آتی است که نسبت به قیمت تسویه روزانه روز قبل تعیین می شود و ورود سفارش ها در هر روز صرفاً در این دامنه قیمت، مجاز است.
- ۲۸) دوره پایاپای روزانه: دوره زمانی پس از جلسه معاملات است که طی آن عملیات تسویه و پایاپای قرارداد آتی انجام می شود؛
- ۲۹) دوره تحویل: دوره ای است که پس از آخرین روز معاملاتی آغاز و تا انتهای ماه قرارداد آتی ادامه دارد و طی آن تسویه فیزیکی و یا نقدی انجام می شود؛
- ۳۰) دوره معاملاتی: فاصله زمانی اولین روز معاملاتی تا آخرین روز معاملاتی هر قرارداد آتی است؛
- ۳۱) روز آمادگی تحویل: روزی در دوره معاملاتی قرارداد آتی است که سقف موقعیت های تعهدی باز و سقف موقعیت های تعهدی بازار، از آن روز تا پایان دوره معاملاتی قرارداد آتی کاهش می یابد.
- ۳۲) سفارش: درخواست مشتری جهت اتخاذ موقعیت تعهدی خرید یا فروش است؛
- ۳۳) سقف سفارش: حداکثر تعداد مجاز قرارداد آتی به ازای هر سفارش است؛
- ۳۴) سقف موقعیت های تعهدی بازار: حداکثر تعداد مجاز موقعیت های تعهدی باز بازار به ازای هر نماد معاملاتی قرارداد آتی است که در مشخصات قرارداد آتی تعیین می شود؛
- ۳۵) سقف موقعیت های تعهدی باز: حداکثر تعداد مجاز موقعیت های تعهدی باز هر کارگزار و مشتری به ازای هر نماد معاملاتی قرارداد آتی است که در مشخصات قرارداد آتی تعیین می شود؛
- ۳۶) صورت حساب مشتری: اطلاعات و مستندات مربوط به تراکنش های مالی بین مشتری و کارگزار است؛
- ۳۷) سهم پایه: سهمی که قرارداد آتی مبتنی بر آن است؛
- ۳۸) شرکت سپرده گذاری: منظور شرکت سپرده گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه است؛

- ۳۹) **فروشنده:** شخصی است که با اتخاذ موقعیت تعهدی فروش، متعهد به فروش سهم پایه در سررسید قرارداد آتی می شود و براساس عرف بازار، فروشنده نامیده می شود؛
- ۴۰) **قرارداد مشتری-کارگزار:** قراردادی است که بین مشتری و کارگزار منعقد و حقوق و تعهدات طرفین بر اساس آن مشخص می شود. مفاد این قرارداد توسط بورس تعیین می شود؛
- ۴۱) **قرارداد آتی:** قرارداد آتی سهام است که فروشنده تعهد می کند در سررسید تعیین شده، تعداد معینی از سهم پایه را به قیمتی که در زمان انعقاد قرارداد تعیین می شود، بفروشد و در مقابل خریدار متعهد می شود آن سهام را در تاریخ سررسید خریداری کند. برای جلوگیری از امتناع طرفین از عمل به تعهدات قرارداد، طرفین به صورت شرط ضمن عقد متعهد می شوند مبلغی را به عنوان وجه تضمین طبق ضوابط این دستورالعمل نزد کارگزار یا اتاق پایاپای بگذارند و متناسب با تغییرات قیمت آتی، وجه تضمین را تعدیل کنند و کارگزار یا اتاق پایاپای از طرف آنان وکالت دارد متناسب با تغییرات، بخشی از وجه تضمین هر یک از طرفین را به عنوان اباحه تصرف در اختیار دیگری قرار دهد و وی حق استفاده از آن را خواهد داشت تا در دوره تحویل با هم تسویه کنند. متعهد فروش و متعهد خرید می توانند در مقابل مبلغی معین، تعهد خود را به شخص ثالث واگذار کنند که جایگزین او در انجام تعهد خواهد بود؛
- ۴۲) **قیمت تسویه روزانه:** قیمتی است که پس از پایان جلسه معاملات به منظور به روزرسانی حسابها توسط بورس محاسبه و اعلام می شود؛
- ۴۳) **قیمت پایه:** قیمتی است که در اولین روز معاملاتی قرارداد آتی توسط بورس تعیین می شود و این قیمت مبنای اعمال دامنه نوسان قیمت روزانه اولین روز معاملاتی است. محاسبه قیمت پایه بر اساس روش محاسبه قیمت تسویه روزانه تئوریک انجام می شود؛
- ۴۴) **قیمت قرارداد آتی:** قیمتی است که بر اساس آن، سفارش خرید یا فروش اجرا می شود؛
- ۴۵) **کارمزد تسویه و تحویل:** کارمزدی است که به منظور تسویه فیزیکی و یا نقدی توسط خریدار و فروشنده پرداخت می شود؛
- ۴۶) **کارمزد معامله:** کارمزدی است که در قبال انجام معامله در بازار آتی از مشتری اخذ می شود؛
- ۴۷) **کمیته آتی:** کمیته ای است که توسط هیأت مدیره بورس جهت انجام وظایف مصرح در این دستورالعمل تشکیل می شود. اعضای این کمیته باید بر اساس مقررات و با رعایت بی طرفی و انصاف عمل کنند. ضوابط اجرایی فعالیت کمیته به تصویب هیأت مدیره بورس می رسد و مدیرعامل بورس مسؤولیت نظارت بر حسن انجام وظایف این کمیته را بر عهده دارد.
- ۴۸) **ماه قرارداد آتی:** یکی از ماههای سال شمسی است که در آن، قرارداد آتی سررسید می شود؛
- ۴۹) **مشتری:** شخصی است که به عنوان خریدار یا فروشنده در بازار معامله می کند؛
- ۵۰) **مشخصات قرارداد آتی:** به همان شرحی است که در ماده ۲ این دستورالعمل آورده شده است؛
- ۵۱) **موقعیت تعهدی:** تعهد موضوع قرارداد آتی در بازار آتی است؛
- ۵۲) **موقعیت تعهدی باز:** موقعیت تعهدی است که مشتری نسبت به ایفای تعهدات موضوع آن همچنان ملتزم است؛
- ۵۳) **موقعیت تعهدی خرید:** موقعیت تعهدی است که مشتری با اتخاذ آن، متعهد به خرید سهم پایه می شود؛
- ۵۴) **موقعیت تعهدی فروش:** موقعیت تعهدی است که مشتری با اتخاذ آن، متعهد به فروش سهم پایه می شود؛
- ۵۵) **ناشر:** در این دستورالعمل، ناشر سهم پایه قرارداد آتی است؛
- ۵۶) **وثیقه کارگزار:** وجوه یا اسنادی است که هر کارگزار به منظور تضمین ایفای تعهداتش نزد اتاق پایاپای تودیع می کند؛
- ۵۷) **وجه تضمین:** وجهی است که از طرفین قرارداد آتی برای جلوگیری از امتناع از انجام قرارداد آتی، در قالب شرط ضمن عقد، دریافت می شود؛

۵۸) وجه تضمین اضافی: میزان افزایش در وجه تضمین اولیه با هدف پوشش ریسک ناشی از

تغییرات سطح قیمت که متناسب با موقعیت تعهدی باز اخذ می شود؛

۵۹) وجه تضمین اولیه: وجه تضمینی است که برای تضمین ایفای تعهدات متناسب با موقعیت های تعهدی باز دریافت می شود

که میزان آن در مشخصات هر قرارداد آتی تعیین می شود؛

۶۰) وجه تضمین جبرانی: وجه تضمینی است که بعد از دریافت اختاریه افزایش وجه تضمین، باید نزد اتاق پایاپای تودیع شود؛

۶۱) هیأت پذیرش: هیأت پذیرش بورس است؛

فصل دوم: مشخصات قرارداد آتی

ماده ۲) مشخصات قرارداد آتی به پیشنهاد بورس به تصویب هیأت پذیرش می رسد و حداقل شامل موارد زیر است:

ناشر	وجه تضمین اولیه	سقف موقعیت های تعهدی بازار
نماد معاملاتی	حداقل وجه تضمین	روز آمادگی تحویل
اندازه قرارداد آتی	سقف سفارش	سقف موقعیت های تعهدی باز و بازار در روز آمادگی تحویل
ماه های قرارداد آتی	واحد پولی قیمت	خسارت ها
دامنه نوسان قیمت روزانه	دوره تحویل	سقف وثیقه قابل دریافت از مشتری
حداقل تغییر قیمت	کارمزد معامله و تسویه و تحویل	
دوره معاملاتی	سقف موقعیت های تعهدی باز	

ماده ۳) بورس اطلاعیه معاملاتی قرارداد آتی را حداقل سه روز کاری پیش از آغاز دوره معاملاتی، از طریق سایت رسمی خود به اطلاع عموم می رساند.

ماده ۴) منظور از روز کاری در این دستورالعمل، روزهایی است که بورس در آن طبق مقررات فعالیت می کند. اگر مواعد تعیین شده در این دستورالعمل با روز تعطیل مصادف باشد، اولین روز کاری پس از روز تعطیل، موعد مقرر محسوب می شود.

فصل سوم: ثبت سفارش مشتریان

ماده ۵) شرکت های کارگزاری یا کارگزار/معامله گرانی مجاز به انجام معاملات در بازار آتی هستند که مجوز لازم را از سازمان اخذ کنند و در بورس پذیرفته شده باشند. فعالیت در بازار آتی به منزله پذیرش مفاد این دستورالعمل است.

ماده ۶) نمایندگان کارگزاران به منظور دسترسی به سامانه معاملات برای انجام معاملات در بازار آتی باید دارای گواهی نامه حرفه ای معامله گر قراردادهای آتی باشند.

ماده ۷) مدیران و کارمندان شرکت های کارگزاری، بورس، شرکت سپرده گذاری و سازمان و اشخاص تحت تکفل ایشان حق خرید و فروش در بازار آتی را ندارند.

ماده ۸) بورس می تواند در مورد تعداد کارگزاری که یک مشتری می تواند از طریق آن ها معامله کند، محدودیت تعیین کند. کارگزار و مشتری مکلف به کنترل و رعایت مفاد این ماده هستند.

ماده ۹) کد مالکیت مشتری باید پیش از معاملات به درخواست وی در سامانه معاملات بازار آتی فعال شود. در صورتی که مشتری فاقد کد مالکیت در بورس باشد، باید کد مذکور توسط کارگزار ایجاد و سپس فعال شود.

کارگزار به منظور فعال کردن کد مالکیت در سامانه معاملات بازار آتی، باید مدارک

زیر را از مشتری دریافت کند:

(۱) در مورد اشخاص حقیقی، کپی برابر اصل شناسنامه و کارت ملی و در مورد اشخاص حقوقی، آخرین تغییرات آگهی روزنامه رسمی حاوی مشخصات و کپی برابر اصل شناسنامه صاحبان امضای مجاز؛

(۲) فرم تکمیل شده درخواست کد مالکیت مشتری؛ و

(۳) فرم بیانیه ریسک که به امضای مشتری رسیده است.

تبصره: فرم درخواست کد مالکیت و بیانیه ریسک توسط بورس تهیه و ابلاغ می شود.

ماده ۱۰) فعالیت کارگزار در بازار آتی منوط به افتتاح حساب عملیاتی کارگزار است. بانک عامل و ضوابط حاکم بر حساب عملیاتی کارگزار توسط هیأت مدیره شرکت سپرده گذاری تعیین می شود.

تبصره: شرکت سپرده گذاری می تواند حسب مورد از یک یا چند بانک عامل برای انجام وظایف خود طبق این دستورالعمل استفاده نماید.

ماده ۱۱) کارگزار باید پیش از دریافت سفارش مشتری، قرارداد مشتری - کارگزار را با وی منعقد کند.

ماده ۱۲) کارگزار موظف است هنگام دریافت سفارش مشتری، وجه تضمین اولیه را در حساب مشتری منظور کند.

حساب مشتری از محل وجوه واریزی وی به حساب معاملاتی کارگزار، بستنکاری وی در حساب کارگزاری و

یا اعتبار اعطایی به مشتری از محل وجوه متعلق به کارگزار قابل تأمین است.

تبصره: کارگزار موظف است در دفاتر خود برای هر مشتری، سرفصل جداگانه ای ایجاد کند و در زمان اجرای سفارش های مشتری از کفایت وجه تضمین اولیه در حساب وی اطمینان یابد.

ماده ۱۳) در صورتی که مشتری پس از ارائه سفارش و قبل از انجام معامله از اجرای سفارش منصرف شود و یا کارگزار به هر علت نتواند نسبت به اجرای سفارش مشتری اقدام کند، حسب درخواست مشتری وجوه وی باید توسط کارگزار مسترد شود.

تبصره: کارگزاران مجاز نیستند به هیچ وجه از وجوه مشتریان به نفع خود یا سایر اشخاص استفاده نمایند.

ماده ۱۴) کارگزار باید سفارش مشتریان را در فرم های تعیین شده توسط بورس، ثبت و نگهداری کند.

ماده ۱۵) کارگزار باید فرم های ثبت سفارش را برای هر مشتری به ترتیب شماره سریال، بایگانی و حسب درخواست به بورس یا سازمان ارائه کند.

ماده ۱۶) جهت رعایت نوبت مشتریان، ثبت تاریخ و زمان دقیق تکمیل فرم سفارش الزامی است. کارگزار باید بر اساس اولویت زمانی دریافت سفارش مشتری، نسبت به اجرای سفارش اقدام کند.

ماده ۱۷) کارگزار می تواند علاوه بر وجه تضمین اولیه، به منظور اطمینان از ایفای تعهدات مشتری، وثایق یا تضامینی تا سقف تعیین شده در مشخصات قرارداد آتی از مشتری دریافت کند.

ماده ۱۸) انواع سفارش و اعتبار آن در بازار آتی به شرح دستورالعمل نحوه انجام معاملات اوراق بهادار در بورس اوراق بهادار تهران است که بر اساس ملاحظات فنی، توسط هیأت مدیره بورس انتخاب می شود.

ماده ۱۹) کارگزار باید سوابق معاملات و صورت حساب مشتری را به نحوی نگهداری نماید که حسب مورد به سازمان، بورس یا شرکت سپرده گذاری قابل ارائه باشد.

فصل چهارم: نحوه انجام معاملات

ماده ۲۰) ساعات و روزهای انجام معامله قرارداد آتی در بورس، توسط هیأت مدیره بورس تعیین می شود.

تبصره ۱: تغییرات ساعات و روزهای معامله حداقل ۳ روز کاری قبل از اعمال، باید از طریق سایت رسمی بورس به اطلاع عموم برسد.

تبصره ۲: مدیرعامل بورس می تواند ساعات شروع و خاتمه و طول جلسه معاملات را در صورت بروز

اشکالات فنی در سامانه معاملاتی تغییر دهد. این تغییرات باید بلافاصله از طریق سایت رسمی بورس و سامانه معاملاتی به اطلاع عموم برسد. بورس باید مستندات مربوط به اشکالات فنی سامانه معاملاتی را در سوابق خود نگهداری و حسب درخواست به سازمان ارائه کند.

ماده ۲۱) مراحل انجام معاملات در بازار آتی بر اساس مقررات نحوه انجام معاملات اوراق بهادار در بورس اوراق بهادار تهران تعیین می شود.

ماده ۲۲) اجرای سفارش های وارد شده در سامانه معاملاتی بر اساس اولویت قیمت و در صورت تساوی قیمت ها، بر اساس اولویت زمانی ورود سفارش انجام می شود.

ماده ۲۳) بورس حداکثر یک ساعت پس از پایان جلسه معاملات، قیمت تسویه روزانه را بر اساس مقررات این دستورالعمل محاسبه و از طریق سایت رسمی خود به اطلاع عموم می رساند.

ماده ۲۴) اگر کارگزار به دلیل خطای کاربری یا سامانه معاملات، نسبت به معاملات انجام شده معترض باشد، باید مراتب اعتراض خود را با ذکر دلایل برای رسیدگی تا پایان وقت اداری همان روز به بورس اعلام کند. تصمیم بورس در این زمینه لازم الاجرا است.

ماده ۲۵) موقعیت های تعهدی باز مشتری و کارگزار نباید از سقف های تعیین شده تجاوز کند. سقف موقعیت های تعهدی باز و سقف موقعیت های تعهدی بازار به ازای هر نماد معاملاتی در مشخصات قرارداد آتی تعیین می شود.

ماده ۲۶) اگر ظن دست کاری قیمت در معاملات وجود داشته باشد یا تغییرات غیرعادی در قیمت مشاهده شود، سازمان یا مدیرعامل بورس، می تواند دستور توقف نماد معاملاتی قرارداد آتی را صادر کند. توقف نماد معاملاتی توسط مدیرعامل بورس حداکثر به مدت سه جلسه معاملاتی امکان پذیر است و توقف نماد برای مدتی بیش از سه جلسه معاملاتی صرفاً با موافقت سازمان امکان پذیر است. بازگشایی مجدد نماد، حسب مورد، براساس دستور متوقف کننده نماد معاملاتی امکان پذیر است. معاملات متأثر از اقدامات فوق به تشخیص مقام دستوردهنده توسط بورس قابل ابطال است.

ماده ۲۷) در صورت درج در مشخصات قرارداد آتی، سقف موقعیت های تعهدی باز و سقف موقعیت های تعهدی بازار در روز آمادگی تحویل کاهش خواهد یافت. موقعیت های تعهدی باز باید پیش از روز آمادگی تحویل، تا سقف تعیین شده در مشخصات قرارداد آتی کاهش یابد. اگر بستن موقعیت های تعهدی باز بر اساس ضوابط بورس در جلسه معاملات امکان پذیر نباشد، در بازار جبرانی نسبت به بستن موقعیت ها اقدام می شود.

فصل پنجم: پایاپای

ماده ۲۸) کارگزار مسئولیت ایفای تعهدات مشتریان در مقابل اتاق پایاپای را به شرحی که در این دستورالعمل ذکر شده است، بر عهده دارد.

ماده ۲۹) کارگزار باید برای انجام معاملات در بازار آتی، حساب ویژه ای تحت عنوان حساب عملیاتی کارگزار نزد بانک عامل افتتاح کند. کارگزار در زمان افتتاح این حساب اجازه برداشت و انسداد آن و همچنین اجازه سایر امور لازم جهت انجام عملیات به روزرسانی حساب ها را مطابق مقررات این دستورالعمل به اتاق پایاپای می دهد.

ماده ۳۰ به ازای هر موقعیت تعهدی باز جدید باید وجه تضمین اولیه در حساب عملیاتی کارگزار موجود باشد.

ماده ۳۱ اتاق پایاپای می تواند وجه تضمین اضافی از کارگزاران دارنده موقعیت تعهدی باز اخذ کند. این وجه به تشخیص شرکت سپرده گذاری و طی مهلت اعلام شده از سوی اتاق پایاپای، باید توسط کارگزار پرداخت شود.

ماده ۳۲ اتاق پایاپای مازاد موجودی حساب عملیاتی کارگزار نسبت به وجه تضمین های اولیه را پس از جلسه معاملات، حسب درخواست کارگزار پرداخت می کند.

ماده ۳۳ کارگزار باید به منظور پوشش تعهدات خود در قبال اتاق پایاپای، وثیقه ای را تودیع کند. ارزش و انواع وثایق مورد قبول و ضوابط تعیین و اخذ آن، توسط هیأت مدیره شرکت سپرده گذاری تعیین می شود. اگر شرکت سپرده گذاری تشخیص دهد پس از بازگشایی نماد معاملاتی قرارداد آتی، احتمال افزایش ریسک نوسان قیمت وجود دارد، می تواند از کارگزار درخواست افزایش وثیقه کند. کارگزار باید وثیقه مورد نیاز را طی مهلت تعیین شده نزد اتاق پایاپای، تودیع کند.

ماده ۳۴ دوره پایاپای روزانه، پس از پایان جلسه معاملات آغاز شده و در پایان جلسه معاملات روز بعد خاتمه می یابد.

ماده ۳۵ اتاق پایاپای عملیات به روزرسانی حساب ها را برای کلیه موقعیت های تعهدی باز در پایان جلسه معاملات هرروز، به شرح زیر انجام می دهد:

۱) در مورد موقعیت های تعهدی باز منتقل شده از روز قبل، تفاوت ارزش بازار قرارداد آتی در روز معاملاتی جاری با ارزش بازار قرارداد آتی در روز معاملاتی قبل، محاسبه می شود؛

۲) در مورد موقعیت های تعهدی باز ایجاد شده در روز جاری، تفاوت ارزش بازار قرارداد آتی در روز معاملاتی جاری با ارزش معامله محاسبه می شود؛

۳) به میزان جمع ارقام موضوع بندهای ۱ و ۲ فوق، حساب دارندگان موقعیت های تعهدی باز فروش کاهش و حساب دارندگان موقعیت های تعهدی باز خرید افزایش می یابد.

۳) برداشت از حساب عملیاتی کارگزار یا واریز به آن بر اساس خالص حساب وی با احتساب کارمزدهای مربوطه و کسورات قانونی انجام می شود.

۴) اگر پس از انجام عملیات بند فوق، وجه تضمین اولیه کارگزار از حداقل وجه تضمین کمتر شود، اتاق پایاپای، اختیاریه افزایش وجه تضمین را برای کارگزار ارسال می کند.

ماده ۳۶ اتاق پایاپای پس از اعلام قیمت تسویه روزانه تا پایان ساعات کاری همان روز، گزارشی را که حداقل مشتمل بر موارد زیر است، به اطلاع کارگزار می رساند:

۱) موقعیت های تعهدی باز کارگزار به تفکیک مشتری و نماد معاملاتی؛

۲) معاملات انجام شده توسط کارگزار به تفکیک مشتری و نماد معاملاتی؛

۳) میزان وجه تضمین کارگزار در حساب عملیاتی؛

۴) میزان وجه تضمین اولیه مورد نیاز کارگزار به تفکیک مشتری؛ و

۵) کارمزدهای معاملاتی.

ماده ۳۷ نقل و انتقالات وجوه بین حساب های عملیاتی کارگزاران، بر اساس اعلام اتاق پایاپای، توسط بانک عامل انجام می شود.

ماده ۳۸) افزایش موقعیت‌های تعهدی باز برای کارگزاری که اختطاریه افزایش وجه تضمین

دریافت کرده است، پس از پرداخت وجه تضمین جبرانی یا بستن آن دسته از موقعیت‌های تعهدی باز مشتریانی که تعهدات وجه تضمین آن‌ها ایفا نشده است، متناسب با اختطاریه افزایش وجه تضمین امکان‌پذیر است.

ماده ۳۹) کارگزار پس از دریافت اختطاریه افزایش وجه تضمین باید تا قبل از پایان جلسه معاملات روز کاری بعد،

وجه تضمین جبرانی را پرداخت کند یا آن دسته از موقعیت‌های تعهدی باز مشتریان را که تعهدات وجه تضمین آن ایفا نشده است ببندد. اگر بستن موقعیت‌های تعهدی باز مربوطه طی جلسه معاملات علی‌رغم ورود سفارش با قیمت بازار توسط کارگزار امکان‌پذیر نباشد، بورس پس از اعلام اتاق پایاپای، در بازار جبرانی نسبت به بستن آن اقدام می‌کند. در این صورت کارگزار باید حداکثر تا نیم ساعت بعد از جلسه معاملات، فهرست آن دسته از موقعیت‌های تعهدی باز مشتریان را که تعهدات وجه تضمین آن ایفا نشده است، به اتاق پایاپای و بورس اعلام کند. بورس بر این اساس در بازار جبرانی، اقدام به بستن موقعیت‌های تعهدی باز مربوطه می‌کند.

ماده ۴۰) عملیات به‌روز رسانی حساب مشتری توسط کارگزار به شرح زیر انجام می‌شود:

(۱) پس از دریافت گزارش پایاپای موضوع ماده ۳۶ این دستورالعمل، محاسبات بندهای (۱) و (۲) ماده ۳۵ این دستورالعمل را در مورد حساب مشتری انجام می‌دهد و خالص وجوه پس از کسر کارمزد معامله به حساب مشتری منظور می‌کند؛
 (۲) اگر پس از انجام عملیات فوق، وجه تضمین اولیه مشتری از حداقل وجه تضمین اولیه کمتر شود، کارگزار این موضوع را تا پیش از آغاز جلسه معاملات روز بعد به اطلاع مشتری می‌رساند؛

(۳) اگر مشتری تا یک ساعت قبل از پایان جلسه معاملات روز بعد، از محل واریز وجوه یا بستن موقعیت‌های تعهدی باز، وجه تضمین خود را تا وجه تضمین اولیه افزایش ندهد، کارگزار باید راساً اقدام به بستن آن دسته از موقعیت‌های تعهدی باز مشتری که تعهدات وجه تضمین آن ایفا نشده است، نماید. اگر بستن موقعیت‌های تعهدی باز مربوطه طی یک ساعت پایانی جلسه معاملات علی‌رغم ورود سفارش با قیمت بازار توسط کارگزار امکان‌پذیر نباشد، بورس پس از اعلام اتاق پایاپای، در بازار جبرانی نسبت به بستن موقعیت‌ها اقدام می‌کند. کارگزار باید حداکثر تا نیم ساعت بعد از جلسه معاملات، فهرست آن دسته از موقعیت‌های تعهدی باز مشتریان را که تعهدات وجه تضمین آن ایفا نشده است، به اتاق پایاپای و بورس اعلام کند. بورس بر این اساس در بازار جبرانی، اقدام به بستن موقعیت‌های تعهدی باز مربوطه می‌کند.

ماده ۴۱) بازار جبرانی، یک ساعت پس از پایان جلسه معاملات همان روز گشایش می‌یابد و شامل ۴ دوره ۵ دقیقه

ای حراج پیوسته است. دامنه نوسان قیمت روزانه در دوره اول حراج پیوسته دو برابر، در دوره دوم سه برابر و در دوره سوم چهار برابر دامنه نوسان قیمت روزانه جلسه معاملات آن روز است. دوره چهارم نیز بدون محدودیت دامنه نوسان قیمت است.

تبصره: بورس تشکیل بازار جبرانی را قبل از گشایش آن، از طریق سایت رسمی خود و سامانه معاملاتی به اطلاع عموم می‌رساند.

ماده ۴۲) در بازار جبرانی اگر در هر دوره حراج پیوسته، بخشی از سفارش‌های مشتریان بدهکار اجرا نشود، دوره حراج پیوسته بعدی آغاز می‌شود.

ماده ۴۳) معاملات بازار جبرانی، تاثیری در محاسبه قیمت تسویه روزانه ندارد. در بازار جبرانی، محدودیت سقف سفارش اعمال نمی‌شود.

ماده ۴۴) اگر بستن موقعیت‌های مشتریان کارگزار در بازار جبرانی، پوشش‌دهنده تعهدات کارگزار نباشد یا بستن موقعیت‌ها مقدور نباشد، تعهدات کارگزار از محل وثایق وی نزد اتاق پایاپای ایفا می‌شود.

ماده ۴۵) قیمت تسویه روزانه تا پایان هر روز معاملاتی بر اساس رویه زیر محاسبه می شود:

الف) قیمت تسویه روزانه، میانگین وزنی قیمت معاملات انجام شده طی ۳۰ دقیقه پایانی جلسه معاملات آن روز معاملاتی است؛
 ب) اگر حجم معاملات در دوره زمانی بند الف فوق، کمتر از ۲۰ درصد کل معاملات همان روز باشد، قیمت تسویه روزانه، میانگین وزنی قیمت معاملات انجام شده طی یک ساعت پایانی جلسه معاملات آن روز معاملاتی است؛

ج) اگر حجم معاملات در دوره زمانی بند ب فوق، کمتر از ۲۰ درصد کل معاملات همان روز باشد، قیمت تسویه روزانه میانگین وزنی قیمت کل معاملات آن جلسه معاملات است؛

د) اگر در یک روز معاملاتی، قراردادی معامله نشود، میانگین قیمت بهترین سفارش خرید و فروش ثبت شده در سامانه معاملاتی که در محدوده مجاز نوسان قیمت روزانه قرار داشته باشد، در پایان جلسه معاملات آن روز، محاسبه و به عنوان قیمت تسویه روزانه در نظر گرفته می شود.

ه) اگر تعیین قیمت تسویه روزانه به هیچ کدام از روش های فوق امکان پذیر نباشد، قیمت تسویه روزانه بر اساس روش تئوریک توسط کمیته آتی محاسبه می شود. روش محاسبه تئوریک قیمت تسویه روزانه توسط هیئت مدیره بورس تعیین می شود.

ماده ۴۶) در صورت بستن موقعیت توسط کارگزار، قرارداد آتی بر اساس قیمت معامله ای که منجر به بستن موقعیت شده است، تسویه می گردد.

فصل نهم: تعدیل قرارداد آتی بر اساس اقدام شرکتی

ماده ۴۷) توقف و بازگشایی نماد معاملاتی همه قراردادهای آتی مبتنی بر سهم پایه به طور همزمان با توقف و بازگشایی سهم پایه در بازار نقدی و به یک روش انجام می شود.

ماده ۴۸) افزایش سرمایه ناشر سهم پایه منجر به تعدیل آخرین قیمت تسویه روزانه و اندازه قرارداد آتی می شود. در این صورت، بورس پیش از بازگشایی نماد معاملاتی قراردادهای سهم پایه، تعدیلات لازم را به شرح زیر انجام می دهد.

آخرین قیمت تسویه روزانه تعدیل شده قرارداد آتی

قیمت تئوریک سهم پایه بعد از اقدام شرکتی

آخرین قیمت تسویه روزانه قرارداد آتی

قیمت پایانی سهم پایه در آخرین روز قبل از موثر شدن اقدام شرکتی

آخرین قیمت تسویه روزانه قرارداد آتی

اندازه قرارداد آتی = اندازه تعدیل شده قرارداد آتی

آخرین قیمت تسویه روزانه تعدیل شده قرارداد آتی

تبصره ۱: اگر اندازه تعدیل شده قرارداد آتی شامل جزء اعشاری باشد، عدد حاصل به نزدیکترین عدد صحیح گرد می شود.

تبصره ۲: پس از اقدام شرکتی و قبل از بازگشایی نماد معاملاتی، اندازه تعدیل شده قرارداد آتی در مشخصات قرارداد آتی اعمال و از طریق سایت رسمی بورس به اطلاع عموم می رسد.

ماده ۴۹) تقسیم سود ناشر سهم پایه منجر به تعدیل آخرین قیمت تسویه روزانه می شود. در این صورت، بورس پیش از بازگشایی نماد معاملاتی قراردادهای آتی سهم پایه، تعدیلات لازم را به شرح زیر انجام می دهد.

سود تقسیمی مصوب مجمع برای تعداد سهام موضوع قرارداد — آخرین قیمت تسویه روزانه قرارداد آتی = آخرین قیمت تسویه روزانه تعدیل شده قرارداد آتی

فصل هفتم: تسویه نهایی

ماده ۵۰) قرارداد آتی پس از آخرین روز معاملاتی، وارد دوره تحویل می‌شود و کارگزاران طرفین قرارداد آتی باید نسبت به انجام فرآیند تحویل اقدام کنند.

تبصره: چنانچه دارنده موقعیت تعهدی باز خرید یا فروش تصمیم به تسویه فیزیکی سهم بگیرد، طرف مقابل موظف به انجام تعهدات تسویه فیزیکی بر اساس ضوابط این دستورالعمل است.

ماده ۵۱) در مورد موقعیت‌های تعهدی باز خرید در پایان آخرین روز معاملاتی، حداکثر تا ساعت ۱۲ اولین روز دوره تحویل، باید ارزش بازار قرارداد آتی در آخرین روز معاملاتی توسط کارگزار به حساب اتاق پایاپای واریز شود.

تبصره: اگر وجه فوق در مهلت مقرر پرداخت نشود، قرارداد آتی بر حسب قیمت تسویه روزانه آخرین روز معاملاتی، تسویه نقدی می‌شود و کارگزار متناسب با موقعیت‌های تعهدی خریدی که طبق این تبصره تسویه نقدی شده است، مشمول خسارت‌های مقرر در مشخصات قرارداد آتی می‌شود.

ماده ۵۲) در مورد موقعیت‌های تعهدی باز فروش در پایان آخرین روز معاملاتی، باید تا پایان همان روز سهم پایه موضوع قرارداد آتی در کد مالکیت فروشنده در شرکت سپرده گذاری موجود باشد.

تبصره ۱: سهم پایه موجود در کد مالکیت فروشنده به میزان تعهد وی در قرارداد آتی در پایان آخرین روز معاملاتی توسط شرکت سپرده گذاری مسدود می‌گردد.

تبصره ۲: اگر تمام یا بخشی از سهم پایه تعهد شده در کد مالکیت فروشنده وجود نداشته باشد، آن بخش از قرارداد آتی بر حسب قیمت تسویه روزانه آخرین روز معاملاتی، تسویه نقدی می‌شود و کارگزار متناسب با موقعیت‌های تعهدی فروشی که طبق این تبصره تسویه نقدی شده است، مشمول خسارت‌های مقرر در مشخصات قرارداد آتی می‌شود.

ماده ۵۳) اتاق پایاپای در پایان اولین روز دوره تحویل، فرآیند تسویه فیزیکی را بین موقعیت‌های تعهدی خریدی که ارزش بازار قرارداد آن‌ها پرداخت شده است و موقعیت‌های تعهدی فروشی که سهم پایه موضوع قرارداد آتی را در کد مالکیت فروشنده در شرکت سپرده گذاری موجود دارد، بر اساس اولویت زمانی انجام می‌دهد. بر این اساس سهم پایه موضوع قرارداد آتی توسط شرکت سپرده گذاری به خریدار منتقل گردیده و وجه آن به حساب فروشنده منظور می‌گردد.

تبصره: قرارداد آتی آن دسته از مشتریانی که علی‌رغم انجام تعهدات مربوط به تسویه فیزیکی موضوع مواد ۵۱ و ۵۲ این دستورالعمل، به دلیل عدم ایفای تعهدات طرف مقابل، امکان تسویه فیزیکی ندارد، بر اساس قیمت تسویه روزانه در آخرین روز معاملاتی، تسویه نقدی می‌شود.

ماده ۵۴) اگر تا پایان جلسه معاملات آخرین روز معاملاتی، نماد معاملاتی قرارداد آتی متوقف باشد، همه موقعیت‌های تعهدی باز بر اساس آخرین قیمت تسویه روزانه، تسویه نقدی می‌شود.

ماده ۵۵) خسارت‌های مقرر در این دستورالعمل از محل حساب عملیاتی کارگزار و در صورت عدم کفایت، از محل وثایق کارگزار نزد اتاق پایاپای تأمین می‌شود. کارگزار موظف است حسب دستور اتاق پایاپای، خسارت‌های مربوطه را پرداخت کند.

فصل هشتم: سایر موارد

ماده ۵۶) کارمزدهای بازار آتی شامل کارمزد معاملات و کارمزد تسویه و تحویل است.

کارمزد تسویه و تحویل به همه موقعیت‌های تعهدی باز که وارد دوره تحویل می‌شوند، تعلق می‌گیرد.

ماده ۵۷) دارندگان اطلاعات نهانی سهم پایه کلیه تکالیفی را که طبق قانون و مقررات در خصوص سهم پایه دارند، در مورد معاملات قرارداد آتی آن نیز خواهند داشت.

ماده ۵۸) در صورت نقض هر یک از مفاد این دستورالعمل توسط اشخاص ذی‌ربط، بورس نیز موظف است بر اساس مقررات مربوطه به تخلفات آن‌ها رسیدگی یا حسب مورد مراتب را به مرجع ذی‌صلاح گزارش کند.

کانون کارگزاری بورس
دوره آمادگی آزمون گواهینامه های حرفه ای بازار سرمایه

(۱) مصوبه ابزار مالی قراردادهای آتی و مقررات مربوط به معاملات قراردادهای آتی (مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۱ شورای عالی بورس)

شورا براساس بند ۴ ماده ۴ قانون بازار اوراق بهادار مالی قراردادهای آتی را در قالب «مبادله تعهد در مقابل تعهد» تصویب نموده و در اجرای ماده (۲) آیین نامه اجرایی قانون بازار اوراق بهادار، مقررات مربوط به معاملات قرارداد آتی را بدین شرح بیان نمود: «فروشنده براساس قرارداد آتی متعهد می شود در سررسید معین مقدار معینی از کالای مشخص را به قیمتی که الان تعیین می کنند بفروشد و در مقابل طرف دیگر قرارداد متعهد می شود آن کالا را با آن مشخصات خریداری کند. و برای جلوگیری از امتناع طرفین از انجام قرارداد، طرفین به صورت شرط ضمن عقد متعهد می شوند مبلغی را به عنوان وجه تضمین نزد کارگزار بورس یا اتاق پایاپای بگذارند و متعهد می شوند متناسب با تغییرات قیمت آتی وجه تضمین را تعدیل کنند و کارگزار بورس یا اتاق پایاپای از طرف آنان وکالت دارد متناسب با تغییرات، بخشی از وجه تضمین هر یک از طرفین را به عنوان اباحه تصرف در اختیار دیگری قرار دهد و او حق استفاده از آن را خواهد داشت تا در سررسید با هم تسویه کنند. هر یک از متعهد فروش یا متعهد خرید می توانند در مقابل مبلغی معین تعهد خود را به شخص ثالث واگذار کنند که وی جایگزین او در انجام تعهد خواهد بود.» همچنین مقرر گردید سازمان بورس دستورالعمل مربوطه را تصویب و نسبت به راه اندازی معاملات قراردادهای آتی اقدام نماید. کلیه مقررات مغایر با این مصوبه درخصوص قراردادهای آتی و معاملات آتی ملغی می گردد. مرجع تشخیص مغایر بودن مقررات سابق با این مصوبه سازمان است.

۲) ضوابط اجرایی بازار جبرانی (مصوب ۱۳۷۸/۲/۲۳ هیأت مدیره شرکت بورس کالای ایران)

- ماده ۱-** بازار جبرانی طبق بند ۷ دستورالعمل اجرایی معاملات قراردادهای آتی در شرکت بورس کالای ایران و جهت تأمین وجه تضمین جبرانی موضوع ماده ۳۴ این دستورالعمل در دوره زمانی یک ساعت پس از پایان جلسه معاملات روزانه گشایش می یابد.
- ماده ۲-** بازار جبرانی جهت بستن موقعیت تعهدی با خرید و موقعیت تعهدی با فروش مشتریان بدهکار به صورت جداگانه گشایش می یابد.
- ماده ۳-** بازار جبرانی متشکل از ۴ دوره ۵ دقیقه ای حراج تک قیمتی می باشد.
- ماده ۴-** دامنه نوسان قیمت در دوره اول حراج تک قیمتی دو برابر، در دوره دوم ۳ برابر و در دوره سوم چهار برابر دامنه نوسان روزانه قیمت بازار می باشد. دوره چهارم بدون محدودیت نوسان قیمت می باشد.
- ماده ۵-** دوره حراج تک قیمتی شامل یک دوره پیش گشایش و یک حراج تک قیمتی می باشد.
- ماده ۶-** در ابتدای هر دوره حراج تک قیمتی سامانه معاملاتی سفارش مربوط به قراردادهای مشتریان بدهکار براساس لیست اعلامی اتاق پایاپای و به ترتیب اولویت زمانی بازکردن موقعیت تعهدی، با قیمت حداقل مجاز دامنه نوسان قیمت آن دوره در سامانه معاملاتی قرار می دهد.
- ماده ۷-** کارگزاران جهت معامله سفارشات موضوع ماده ۶ می توانند طی مدت ۵ دقیقه ای دوره پیش گشایش رقابت نمایند. در پایان ۵ دقیقه، سامانه معاملاتی عملیات حراج تک قیمتی را انجام خواهد داد.
- ماده ۸-** تنها در صورتی که در پایان هر دوره، تمام یا قسمتی از سفارشات مشتریان بدهکار معامله نگردد، دوره حراج تک قیمتی بعدی آغاز می گردد.

نمونه سوالات دوره گذشته:

۱. در صورت وجود اطلاعات یا وقوع شرایط اضطراری که تأثیر با اهمیتی بر قیمت قرارداد آتی کالا داشته باشد، چه مرجعی می تواند معاملات را حداکثر به مدت یک جلسه معاملاتی متوقف نماید؟
  - ۱) مدیر عامل بورس با موافقت سازمان بورس
  - ۲) کمیته آتی
  - ۳) مدیر عامل بورس با موافقت هیئت مدیره بورس کالا
  - ۴) کمیته آتی با موافقت مدیر عامل بورس
۲. کدام مورد از مصادیق و انواع سفارش های قابل ارایه توسط مشتری در قراردادهای آتی کالا به شمار نمی رود؟
  - ۱) سفارش به قیمت بازار
  - ۲) سفارش به قیمت معین
  - ۳) سفارش محدود
  - ۴) سفارش جلوگیری از زیان
۳. امکان دسترسی به سامانه معاملات قراردادهای آتی کالا برای چه اشخاصی مقدور است؟
  - ۱) نمایندگان شرکت های کارگزاری که صلاحیت آنها مورد تأیید بورس کالا و سازمان بورس و اوراق بهادار قرار گرفته باشد.
  - ۲) نمایندگان شرکت های کارگزاری که مجوز فعالیت خود را از سازمان بورس و اوراق بهادار اخذ کرده اند.
  - ۳) نمایندگان شرکت های کارگزاری که صلاحیت آنها به تأیید کانون کارگزاران، بورس و سازمان بورس و اوراق بهادار رسیده باشد.
  - ۴) نمایندگان شرکت های کارگزاری که صلاحیت آنها به تأیید بورس رسیده است.
۴. در معاملات قراردادهای آتی کالا، در صورتی که ظن دستکاری قیمت وجود داشته باشد، .....
  - ۱) بورس مکلف است نماد معاملاتی را متوقف و موضوع را مستندسازی و حسب مورد اعلام شکایت کیفری نماید.
  - ۲) بورس می تواند رأساً نماد معاملاتی را متوقف و موضوع را پیگیری نماید.
  - ۳) بورس می تواند نماد معاملاتی را متوقف و موضوع را به سازمان بورس و اوراق بهادار انعکاس دهد.
  - ۴) سازمان بورس و اوراق بهادار می تواند دستور توقف نماد معاملاتی قراردادهای آتی را صادر نماید و بورس مکلف به توقف نماد و پیگیری موضوع است.
۵. در صورتی که کارگزار خریدار یا فروشنده نسبت به معاملات انجام شده آتی کالا معترض باشند، باید .....
  - ۱) اعتراض خود را تا ۲ ساعت قبل از شروع جلسه معاملاتی روز بعد به بورس کالا اعلام نماید.
  - ۲) اعتراض خود را به کمیته رسیدگی به تخلفات اعلام نماید.
  - ۳) اعتراض خود را به کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار اعلام نماید.
  - ۴) اعتراض خود را به هیئت داوران اعلام نماید.
۶. در دوره عادی معاملات قراردادهای آتی کالا، معاملات بر چه مبنایی انجام می شود؟
  - ۱) حراج ناپیوسته
  - ۲) حراج پیوسته
  - ۳) حراج تک قیمتی
  - ۴) حراج حضوری
۷. تبدیل تعهد از طریق اتخاذ یک موقعیت تعهدی جدید معکوس در مقابل موقعیت تعهدی باز مشتری ..... نامیده می شود.
  - ۱) تسویه نقدی
  - ۲) بستن موقعیت
  - ۳) تحویل
  - ۴) بروز رسانی حساب ها
۸. هدف از روز رسانی حساب ها (Marking-to-Market) در بازار آتی چیست؟
  - ۱) محاسبه سود و زیان و بستن موقعیت ها
  - ۲) محاسبه سود و زیان موقعیت ها
  - ۳) اعلام قیمت تسویه روزانه
  - ۴) کنترل وجوه تضمین مشتریان
۹. دوره ای که طی آن ورود سفارش جدید و با ابطال سفارشات امکان پذیر نمی باشد ..... نامیده می شود.
  - ۱) دوره گشایش
  - ۲) دوره پیش گشایش
  - ۳) دوره پایانی معاملاتی
  - ۴) دوره عادی معاملاتی
۱۰. کدام یک از اشخاص زیر حق خرید و فروش قرارداد آتی را دارند؟

- ۱) مدیران و کارکنان شرکت سپرده گذاری
 ۲) مدیران و کارکنان شرکت های کارگزاری
 ۳) همسر و فرزندان تحت تکفل مدیران و شرکت های کارگزاری
 ۴) همسر و فرزندان تحت تکفل مدیران و کارکنان سازمان و اوراق بهادار
۱۱. جریمه های مقرر در قراردادهای آتی کالا از محل موجودی ..... و در صورت عدم تکافو از محل ..... کسر و به حساب طرف مقابل منظور خواهد شد.
- ۱) حساب بستنکاران موقت - صندوق تضمین اتاق پایاپای
 ۲) حساب عملیاتی مشتری - صندوق تضمین اتاق پایاپای
 ۳) حساب بستنکاران موقت - سپرده ها و تضامین کارگزار مربوطه نزد اتاق پایاپای
 ۴) حساب عملیاتی مشتری - سپرده ها و تضامین کارگزار مربوطه نزد اتاق پایاپای
۱۲. کدام یک از تعاریف زیر در خصوص بازار جبرانی درست نیست؟
- ۱) در این بازار محدودیت های مقداری معاملات تغییر می یابد.
 ۲) در این بازار محدودیت های قیمتی معاملات تغییر می یابد.
 ۳) در این بازار محدودیت های مقداری تغییر نمی یابد.
 ۴) معاملات این بازار تأثیری در محاسبه قیمت تسویه روزانه ندارد.
۱۳. کدام یک از موارد زیر در خصوص تعریف قرارداد آتی درست نیست؟
- ۱) برای جلوگیری از امتناع طرفین از انجام قرارداد، طرفین به صورت شرط ضمن عقد متعهد می شوند مبلغی را به عنوان وجه تضمین نزد اتاق پایاپای بگذارند.
 ۲) قراردادی است که فروشنده براساس آن متعهد می شود در سررسید معین مقدار معینی از کالای مشخصی را به قیمتی که الان تعیین می کند، بفروشد.
 ۳) قراردادی است که خریدار و فروشنده براساس آن توافق می کنند مقدار معینی از کالا را در سررسید معین در دامنه قیمت مشخص که الان تعیین می شود، معامله نمایند.
 ۴) طرفین متعهد می شوند متناسب با تغییرات قیمت آتی، وجه تضمین را تعدیل کنند.
۱۴. کدام یک از موارد زیر جزء مشخصات قرارداد آتی کالا است؟
- ۱) سقف مجاز موقعیت معاملاتی باز
 ۲) سقف مجاز موقعیت تعهدی خرید
 ۳) سقف مجاز موقعیت تعهدی فروش
 ۴) سقف مجاز موقعیت تعهدی خرید و فروش
۱۵. اتاق پایاپای متناسب با ..... هر مشتری و میزان ..... هر قرارداد آتی، اقدام به مسدود نمودن حساب نامبرده می نماید.
- ۱) تعداد موقعیت تعهدی خرید و فروش - وجه تضمین اولیه
 ۲) تعداد موقعیت تعهدی باز - وجه تضمین اولیه
 ۳) حجم معاملات - سپرده ها و تضامین
 ۴) ارزش معاملات - سپرده ها و تضامین
۱۶. دوره تسویه روزانه قراردادهای آتی کالا چه مدت به طول می انجامد؟
- ۱) بعد از پایان معاملات آغاز می گردد و تا پایان همان روز کاری ادامه خواهد یافت.
 ۲) بعد از پایان معاملات آغاز می گردد و تا یک ساعت قبل از پایان جلسه معاملات روز بعد ادامه خواهد یافت.
 ۳) یک ساعت بعد از پایان معاملات شروع و تا یک ساعت قبل از پایان جلسه معاملات روز بعد ادامه خواهد یافت.
 ۴) یک ساعت بعد از پایان معاملات شروع و تا پایان روز کاری بعد ادامه خواهد یافت.
۱۷. کدام یک از گزینه های زیر از مشخصات بازار جبرانی نیست؟
- ۱) معاملات آن تأثیری در محاسبه قیمت تسویه روزانه ندارد.
 ۲) پس از پایان معاملات روزانه تشکیل می گردد.

- ۳) محدودیت قیمتی تغییر می کند.
- ۴) دارای یک دوره حراج پیوست است.
۱۸. اگر فردی دارای موقعیت تعهدی فروش در آخرین روز معاملاتی باشد ولی سهام پایه را در مالکیت خود نداشته باشد، چه تصمیمی برای وی گرفته می شود؟
- ۱) انتقال موقعیت تعهدی باز فروشنده به بازار جبرانی
- ۲) تسویه نقدی قرارداد
- ۳) فروشنده باید سهام را از بازار نقدی خریداری و به دارنده موقعیت تعهدی خرید انتقال دهد.
- ۴) تسویه نقدی قرارداد و جریمه فروشنده
۱۹. وجوهی که جهت پوشش ریسک ناشی از تغییرات سطح قیمت و متناسب با موقعیت تعهدی باز از کارگزاران اخذ می شود، چه نام دارد؟
- ۱) وجه تضمین جبرانی
- ۲) وجه تضمین اولیه
- ۳) وجه تضمین اضافی
- ۴) وثیقه کارگزار
۲۰. قرارداد آتی سهام آن دسته از مشتریانی که علیرغم انجام تعهدات مربوط به تسویه فیزیکی به دلیل عدم ایفای تعهدات طرف مقابل امکان تسویه فیزیکی ندارد، ..... است.
- ۱) براساس قیمت تسویه روزانه در آخرین روز معاملاتی تسویه نقدی می شود.
- ۲) براساس بالاترین قیمت دوره معاملاتی از تاریخ شروع قرارداد تسویه نقدی می شود.
- ۳) منفسخ شده و ذینفع حق شکایت به بورس اوراق بهادار را دارد.
- ۴) براساس قیمت تسویه روز کاری قبل از آخرین روز معاملاتی تسویه نقدی می شود.
۲۱. ارزش سهام تعهد شده در قرارداد آتی براساس قیمت قرارداد آتی که به صورت حاصل ضرب اندازه قرارداد آتی در قیمت قرارداد آتی محاسبه می شود، ..... نامیده می شود.
- ۱) سپرده اولیه
- ۲) ارزش بازار قرارداد آتی
- ۳) ارزش معامله
- ۴) قیمت تسویه روزانه
۲۲. تسویه نهایی قرارداد آتی از طریق انتقال ..... و پرداخت ..... قرارداد آتی را تسویه فیزیکی گویند.
- ۱) سهم پایه - ارزش معامله
- ۲) سهم پایه - ارزش بازار
- ۳) تعهد - ارزش معامله
- ۴) تعهد - ارزش بازار
۲۳. .... منجر به تعدیل آخرین قیمت تسویه روزانه و اندازه قرارداد آتی سهام می شود.
- ۱) تقسیم سود ناشر
- ۲) افزایش سرمایه ناشر سهم پایه
- ۳) اقدامات شرکتی ناشر سهم پایه
- ۴) افزایش سرمایه ناشر سهم پایه و تقسیم سود ناشر
۲۴. نهاد تصویب کننده مشخصات قرارداد آتی کدام مورد است؟
- ۱) کمیته آتی
- ۲) هیئت مدیره بورس
- ۳) هیئت پذیرش
- ۴) هیئت مدیره سازمان بورس
۲۵. در صورتی که اندازه قرارداد آتی سهم A، ۱۰۰۰ سهم باشد و آخرین قیمت تسویه روزانه قرارداد آتی ۳۵۰۰ ریال باشد و آخرین قیمت تسویه روزانه تعدیل شده قرارداد آتی پس از اقدام شرکتی ۲۰۰۰ ریال باشد، اندازه تعدیل شده قرارداد آتی چه میزان است؟
- ۱) ۱۳۴۰ سهم
- ۲) ۱۰۰۰ سهم
- ۳) ۱۵۷۱ سهم
- ۴) ۱۷۵۰ سهم
۲۶. در صورتی که آخرین قیمت تسویه روزانه قرارداد آتی A ریال و آخرین قیمت تسویه روزانه تعدیل شده قرارداد آتی B ریال باشد، اگر قیمت پایانی سهام پایه در آخرین روز قبل از مؤثر شدن اقدام شرکتی ناشر C ریال باشد، قیمت تئوریک یک سهم پایه بعد از اقدام شرکتی چه میزان در نظر گرفته شده است؟

$$\frac{Ax B}{C} \quad (۱)$$

$$\frac{Cx B}{A} \quad (۲)$$

$$\frac{Cx A}{B} \quad (۳)$$

۲۷. در صورتی که پس از انجام عملیات به روز رسانی حساب ها وجه تضمین اولیه مشتری از سطح حداقل وجه تضمین کمتر شود ..... است.

- ۱) اتاق پایپای اخطاریه افزایش وجه تضمین را برای کارگزار مربوطه ارسال می کند.
۲) اتاق پایپای اخطاریه افزایش وجه تضمین را برای مشتری مربوطه ارسال می کند.
۳) کارگزار نسبت به بستن قراردادهای باز مشتری اقدام می کند.
۴) اتاق پایپای نسبت به بستن تمام یا بخشی از قراردادهای مشتری در بازار جبرانی اقدام می کند.
۲۸. تعریف دوره تحویل کدام است؟

- ۱) بعد از مهلت اعلام آمادگی تحویل شروع و تا پایان آخرین روز معاملاتی ادامه دارد.
۲) بعد از آخرین روز معاملاتی شروع و تا پایان ماه قرارداد ادامه دارد.
۳) بعد از مهلت اعلام آمادگی تحویل شروع و تا پایان ماه قرارداد ادامه دارد.
۴) بعد از ارایه گواهی آمادگی تحویل شروع و تا پایان مهلت اعلام آمادگی تحویل ادامه دارد.
۲۹. اقدام شرکتی به چه معنا است؟

- ۱) تغییرات سرمایه و تقسیم سود توسط ناشر
۲) تعدیل مثبت پیش بینی سود هر سهم
۳) تعدیل منفی پیش بینی سود هر سهم
۴) برگزاری مجمع عمومی سالیانه به صورت عادی

۳۰. صدور مجوز ابزار مالی قرارداد آتی در چه قالبی به عمل آمده است؟

- ۱) بیع سلف
۲) مبادله دین در مقابل دین
۳) بیع کالی به کالی
۴) مبادله تعهد در مقابل تعهد

کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار